

Людмила Петько,

канд. пед. наук, доцент кафедри іноземних мов НПУ імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

ВИХОВНИЙ І ПРОФЕСІЙНИЙ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті представлено процес навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах у контексті підготовки майбутніх музично-педагогічних працівників до практичної роботи.

Ключові слова: музично-педагогічна освіта, навчання англійської мови.

В умовах невинної глобалізації на перше місце виходять людські ресурси та підходи до керування ними з позицій розвитку й навчання. У час, коли руйнуються ідеали, нівелюються естетичні ціннісні орієнтири, особливо зростає роль музичної освіти, художньої культури у процесі виховання та розвитку підрастаючої особистості.

Нагальні потреби сучасного суспільства орієнтують університетську педагогічну освіту на забезпечення якісної підготовки майбутнього педагога в галузі знань «Мистецтво».

Попри те, що науковцями досліджено різні теоретичні та практичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів музики у вищих навчальних закладах (Н. Антоненць, О. Апраксина, Л. Арчажнікова, Т. Борисова, Л. Василенко, Л. Василевська-Скупа, Г. Гаріпова, І. Климук, П. Ковалик, П. Коваль, О. Коваль, С. Ковальова, О. Маруфенко, Л. Масол, В. Орлов, Г. Падалка, Ж. Петрочко, Т. Рейзенкінд, О. Ростовський, Н. Сегеда, Т. Смирнова, І. Сипченко, М. Тукмачова, Л. Філатова, О. Щолокова), напрямок підготовки майбутніх педагогів зі спеціальності «Музичне мистецтво (за видами)» з додатковою спеціалізацією «Англійська мова» недостатньо розроблений в сучасних науково-методичних пошуках.

Мета статті – представити педагогічну технологію іншомовної професійної підготовки майбутніх педагогів зазначеної вище спеціальності.

Тенденції розвитку сучасної музично-педагогічної освіти спрямовані не тільки на теоретичну підготовку, а й на усвідомлення, застосування та керування в майбутній практичній професійній діяльності процесом взаємодії суб'єктів: викладач – вихованці. Така взаємодія в побудові навчально-виховного процесу чітко простежується в фільмі-мюзиклі «Звуки музики»: Марія (гувернантка) – діти Георга фон Трапа. У результаті педагогічної діяльності Марії у відносинах педагог – діти – батьки всі учасни-

ки педагогічного процесу опиняються на шляху «спільного бачення світу» [1, с. 106].

Г. Щербакова, визначаючи музично-педагогічний процес як взаємодію трьох систем (світосприймання, музичні цінності, особистість вихованця – особистість учителя), виокремлює такі положення, що визначають сутність музично-педагогічних цінностей: музика виступає одним із засобів пізнання й самопізнання, музика є рухомою самоорганізованою системою, яка поєднує безліч авторських світів (свідомостей), де педагог і учень виступають колективним суб'єктом ціннісної взаємодії [2].

«Звуки музики» (англ. *The Sound of Music*) – музичний фільм, знятий у 1965 р. Робертом Уайзом, головну роль у ньому виконала Джулі Ендрюс. Стрічка є екранізацією однойменного бродвейського мюзиклу, музику і слова для якого написали Річард Роджерс і Оскар Хаммерстайн II, авторами лібрето виступили Говард Ліндсея і Рассел Круз. Кіносценарій написав Ернест Леман. Фільм удостоєний п'яти премій Американської академії кіномистецтва.

Дія відбувається в австрійському місті Зальцбурзі. Марія, молода жінка, яка мала намір стати черницею, через свій характер була вислана з монастиря й направлена в родину овдовілого морського капітана Георга Людвіга фон Траппа гувернанткою його сімох дітей. Спершу діти поставилися до неї неприхильно, каверзували й виявляли непослух, однак після того, як Марія долучила їх до співу, всім серцем полюбили її. Марія ж незчулася, як сама закохалася в капітана, котрий на той час уже був заручений із заможною баронесою, тож гувернантка вирішує піти з його родини. Але баронеса зрозуміла, що й капітан небайдужий до гувернантки, і відпустила його, щоб закохані могли бути разом.

У результаті приєднання країни до фашистської Німеччини в Австрії встановлюється нацистський режим, і капітан фон Трапп одержує наказ повернутися на військову службу. Він, не бажаючи служити Рейху, намагається затримати свій від'їзд. Йому вдалося переконати гауляйтера Целлера в необхідності виступити в складі сімейного ансамблю співаків фон Трапп на Зальцбургському міському музичному фестивалі в театрі, який посилено охоронявся, а відразу після концерту він обов'язково відбуде на службу. Однак після виступу, не з'явившись на вручення присудженого ансамблю першого призу, вся сім'я втікає з театру, перебирається через гори до Швейцарії.

У наш час, коли нівелюються сімейні цінності й почуття, феномен кохання перетворюється на нерозбірливий секс, вивчення фільму «Звуки музики» у процесі навчання іноземної мови має і виховне, і професійне значення. Студенти й учні повинні побачити й відчути музику душі й слова. Адже фільм з назвою у прокаті «Звуки музики» несе зовсім інше смислове навантаження з англійською назвою «The Sound of Music» – це сингармонія (від грец. *syn* – «разом» та *harmonia* – «співзвучність»), яку отримали всі герої фільму (душа людини перебуває в цілковитій гармонії з навколишнім світом).

Вивчення фільму-мюзиклу на практичних заняттях з іноземної мови зі студентами (спеціальності «Музична педагогіка та виховання», «Музичне мистецтво», «Хореографія», «Українська мова і література») ми розглядаємо як вдалий приклад поєднання виховання і розвитку особистості дитини засобами музичного мистецтва та слова. У процесі вивчення іноземної мови на матеріалі запропонованого фільму відбувається діалог «викладач – студенти», що стимулює майбутніх педагогів до розуміння своєї професії, спонукає до проникнення в суть проблем вихованців, які треба вирішувати на професійному рівні.

Пропонуємо наочну схему взаємодії мистецтва (музика, хореографія), іноземної мови, викладача, студентів та учнів у навчально-виховному процесі (рис. 1).

Таким чином відбувається поєднання загальної (у нашому дослідженні – вивчення іноземної мови), виховної і професійної підготовки майбутніх музикантів-педагогів, хореографів і філологів до діяльності за обраною спеціальністю, тобто наявна синтетично-діалогічна парадигма [2, с. 106].

Оскільки «Звуки музики» – це фільм-мюзикл, передбачено розумчвання зі студентами пісень і діалогів героїв фільму іноземною мовою, ігор, танців. У сім'ї барона фон Траппа семеро дітей різного віку: найстарший Лізель – 16 років, а найменший Греті – п'ять. Таку сім'ю можна

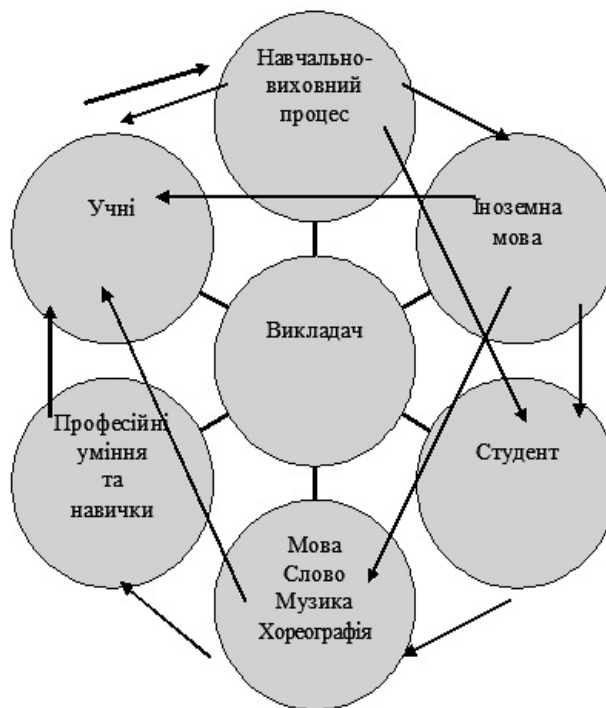

Рис. 1. Взаємодія мистецтва та іноземної мови (за професійним спрямуванням) у процесі професійної підготовки майбутніх музикантів-педагогів

розглядати як загін дітей у таборі відпочинку або міні-клас у малокомплектній школі, з яким мусить працювати педагог. Кожна дитина має свій характер, власне ставлення до інших, і особистісні, і вікові проблеми.

Марія пропонує музично-психологічні шляхи подолання депресивного стану дітей, батька Георга фон Траппа та напружених ситуацій у сім'ї [3]. Вона, як умілий педагог, спрямовує дітей на спілкування зі світом, використовує музично-релаксичні заняття, що сприяють подоланню у вихованців дитячих неврозів та окреслюють позитивну програму їхньої життєдіяльності. Наукове обґрунтування такої методики знаходимо в численних публікаціях про сучасні досягнення музичної терапії, що активно використовує музику як дієвий засіб оптимізації психологічного та фізіологічного стану дитини [3, с. 83].

Зупинимось детальніше на музичному супроводі кінострічки, а саме – на піснях.

Пісня «Едельвейс» – це монолог ліричного героя мюзиклу барона фон Траппа. Вона звучить у фільмі двічі: вперше – як символ любові до життя, а вдруге – як символ нескореної фашистами Австрії (батьківщини барона фон Траппа):

*Edelweiss, Edelweiss.
Every morning you greet me.
Small and white.
Clean and bright.
You look happy to meet me.
Blossom of snow may you bloom and grow,
Bloom and grow forever.
Edelweiss, Edelweiss.
Bless my homeland forever.*

Чим ця пісня з восьми рядочків бере за душу? Композитору вдалося досягти єдності мелодії і поезії. Саме це поєднання музики і слова – чи не найскладніше в роботі викладача. У пісні «Едельвейс» музичність слова допомагає розкрити виражальну силу англійської мови, її милозвучність, своєрідний мелодійний рисунок, відмінність і багатство інтонацій, що створює загальне враження краси.

Інтонація мови зафіксована в порядку слів усередині кожної фрази, розстановкою знаків пунктуації, що передає настрій, глибину переживання ліричного героя фільму. Зовнішні музичні ресурси пісні «Едельвейс» набагато ширші й виразніші. Вірші покладені на музику із цілковитим збереженням знаків пунктуації (в музиці є таке поняття – контрапункт, коли відбувається поєднання мелодики слова й музичної композиції), ритм пісні 2/4 (вальс). Слухач переймається почуттями героя завдяки поєднанню мелодії та змісту пісні.

Інтонаційно-смысловое навантаження першої фрази «Едельвейсу» припадає на *you greet me*, у другій фразі – *to meet me*. Одні склади розтягуються (*E-del-weiss, E-del-weiss*), інші звучать коротше (за рахунок зміни ритму: *Blossom of snow may you...*), і текст поступово «розчиняється» в музиці. Слова пісні, які ллються з чутливої душі Георга фон Траппа живим джерелом, свідчать про емоційний стан героя, який опинився у важких життєвих обставинах, що пригнітили це джерело життя (він перебуває в екзистенціональному конфлікті) [4, с. 116].

Чим більше герої люблять музику, яка допомагає їм виражати свої почуття та прагнення, тим багатші вони духовно і будують своє життя за законами краси. Приклади з художньої літератури переконливо свідчать, що людина з високо розвинутих естетичних почуттями більше здатна на громадянські вчинки, готова знехтувати власними інтересами заради батьківщини (фон Трапп відіймає з фашистської Австрії, відмовляється служити нацистському режимові).

Аншлус Австрії, участь австрійців у війні барон фон Трапп засуджує і пророкує крах фашизму. Своє ставлення до того, що відбувається, він висловлює Марії, коли вони щасливі повернулися після медового місяця з

Парижа до Австрії: «*To refuse them would be fatal for all of us, and joining them would be unthinkable*».

Рольфові, який став служити фашистам і в якого закохана старша донька Лізель, барон радить: «*You're only a boy. You don't really belong to them... Come away with us before it's too late... you'll never be one of them*» («Ти – ще лише хлопець. Ти не належиш їм (тобто ще не став фашистом). Тікаймо разом із нами, поки ще не зайшло далеко... і ти ніколи не станеш одним із них»).

У кульмінації фільму, коли вся сім'я фон Трапп перед вирішальним кроком – втечею з батьківщини – опинилася на сцені Зальцбургського співочого фестивалю, Марія подає чоловікові гітару, й він під променем прожектора заспіває пісню «Едельвейс» про маленьку тендітну квіточку, яка для кожного австрійця є національним символом. Цю пісню підхоплює весь зал, виказуючи своїм співом несприйняття фашистського режиму.

Тобто відбувається музична подія, що спрямована на «відновлення самої парадигми буття», де «символічна компенсація розпаданню цілісності буття і водночас чуттєво-естетична очевидність його дисоціації сягають виразного максимуму в музиці, що надає музичному досвіду особливої багатомірності як події смислу» [5].

Термін «музична подія» визначено Є. Назайкінським і спрямовано на дослідження експресії драматургічних вузлів об'єкта музичного сприймання. О. Рябініна дає визначення музичного символу як «злитність темпорально-гармонічної конфігурації твору й цілісного естетичного відношення, якою себе виявляє музична структура свідомості за посередництвом переживання взаємно представлених екзистенціальності та всезагальності» [5].

Повернімося до пісні «Едельвейс», ліричність, мелодійність та художність якої досягається простими словами, що використовуються у прямому значенні, а саме емоційно-змістове навантаження залежить від їх влучного поєднання і граматичних форм. Сам текст пісні (вірш) має музичний підтекст, що пробуджує мелодійність звучання, в уяві виникає поетична гармонія, де слова стають музикальними.

У вірші «Едельвейс» музичність пов'язана з образністю (біла, тендітна квітка – образ батьківщини, квітка життя, надії, чистоти серця, яка благословляє свій народ). Квітка едельвейс стала національним символом Австрії. Це все надає пісні особливої поетичності. Слова створили живий образ квітки, а музика надала музичного звучання поетичній мові. У цій пісні закладено духовні цінності австрійського народу, який любить музику, пісні, танці, зберігає австрійські традиції.

Студенти слухають пісню англійською мовою «Едельвейс», стежать за тим, в яких місцях виконавець змінює звукове забарвлення, темп пісні, підсилює ек-

спресію або додає ніжності й душевності виконанню. Композитор використовує музичні динамічні відтінки (форте, піано, мецо-піано, кресцендо, димінуендо), паузи (восьмі, четвертні, половинні), присутні в тексті пісні авторські ремарки англійською мовою вказують на експресивність виконання пісні (солістом чи хором).

Як зазначають студенти, значеннєві відтінки слова в пісні спрямовано на виявлення глибоких емоцій героя, за силою безпосереднього впливу на людину пісню не можна порівняти з іншими видами мистецтва. Вони фіксують розвиток ліричних почуттів Георга фон Траппа до Марії, до дітей (він не звертає уваги більше ні на кого, навіть, на баронесу, з якою мав намір одружитися). Музичність поезії зливається з ніжними мелодіями гітари. Старша донька Лізел, як відлуння матері, відгукується на душевний стан батька; саме він нарешті починає отримувати сингармонію (чому і назва фільму – «The Sound of Music»), а за ним і діти також.

Слова пісні «Едельвейс» передають певні людські почуття, думки, глибина яких підкреслюється засобами гнучкої музичної мови, де значне місце належить півтонам. Такий широко вживаний вислів, як «розуміння один одного з півслова», можна перефразувати за допомогою музичного терміну півтон – він завжди мусить бути присутнім у людських взаєминах:

*Люби відтінок і півтон,
Не барву — барви нам ворожі:
Відтінок лиш єднати може
Сурму і флейту, мрію й сон.*

(Поль Верлен. Переклад Григорія Кочура)

Виокремимо загальні ознаки словесної та музичної інтонації з погляду синергізму (від грец. synergia – співробітництво, сприяння, спільне й однакове функціонування органів; синергісти – сукупно діючі [7, с. 418]). Музика й мова стимулюють виявлення емоцій, внутрішнього світу людини, тобто музика й мова «виступають спільно, як однорідне функціонування двох явищ (дій) [7, с. 418]. Загальними художніми засобами для музики й мови виступають висота звучання, тембр (забарвлення голосу або музичного інструмента), темп, динаміка.

На практичних заняттях з англійської мови фільм «Звуки музики» вивчається фрагментарно, але студенти задалегідь отримують завдання подивитися його повністю.

Знання мови, відчуття її музичності сприяє вихованню у студентів естетичного світосприйняття. Письменник чи поет досягають досконалості у своїх літературних творах завдяки глибокому пізнанню мистецтва, а емоційність літератури посилюється в миттєвостях злиття з музикою.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що в наш час, коли нівелюються почуття, одним із завдань

викладача іноземної мови є організація навчально-виховної діяльності, яка допоможе студентам засвоїти художні особливості певного твору (у нашому прикладі – пісню «Едельвейс»), розкрити в ньому животворні витoki слова й музики, що приносять музичну насолоду та містять і розвивальний, і виховний потенціал.

Запропонований напрям підготовки майбутніх педагогів не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки студентів зі спеціальності «Музичне мистецтво (за видами)» з додатковою спеціалізацією «Англійська мова». Перспективними для подальших наукових досліджень можуть бути наступні напрями: виявлення і впровадження педагогічних умов формування готовності студентів до професійної діяльності, що поєднує викладання музичного мистецтва (за видами), художньої культури, української та іноземної мов, а також розробка педагогічних технологій із використання іноземної мови в підготовці майбутніх педагогів за даним напрямом професійної діяльності, вивчення впливу іноземної мови на професійне самовизначення студентів.

(Див. вкладку «До нотного зошита»).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Олексюк О. М.* Діалог у музично-педагогічній аксіосфері // Сучасна мистецька освіта: реалії та перспективи : зб. наук. праць. – Київ–Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004. – С. 101–108.

2. *Щербакова А. И.* Аксиология в музыкально-педагогическом образовании: концепция ориентации личности в мире музыкальных ценностей // Методология музыкального образования: проблемы, направления, концепции. – М., 1999.

3. *Москаленко А. Г.* Музыка як засіб оптимізації психосоматичного стану дошкільнят // Сучасна мистецька освіта: реалії та перспективи : зб. наук. праць. – Київ–Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004. – С. 77–84.

4. *Петько Л. В.* Вивчення гендерних ролей та взаємовідносин у сім'ї зі студентами ВНЗ на практичних заняттях з іноземної мови // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. пр. – Вип. 14 (частина 2). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 112–123.

5. *Рябініна О. В.* Музична подія як естетичний феномен : автореф. ... д-ра філос. наук: 09.00.08 – естетика / Олена Володимирівна Рябініна. – Луганськ, 2005 [Електронний варіант]. – Режим доступу : <http://referatu.net.ua/referats/7569/161780>

6. *Верлен Поль.* За музикою только дело : сб. «Искусство поэзии» / пер. Б. Пастернака [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.velib.com/bo>

ok.php?author=v_313_1&book=verlen_pol%27_sbornik&part=iskusstvo_poezhii_za_muzykoju_tolko_delo

7. БСЭ : в 30 т. – М. : Изд-во «Советская энциклопедия», 1976. – Т. 23.

Стаття надійшла до редакції 24 січня 2013 року

Петько Л. Воспитательный и профессиональный аспекты обучения студентов иностранному языку в системе музыкально-педагогического образования

В статье представлен процесс обучения иностранному языку в высших учебных заведениях в контексте

подготовки будущих музыкально-педагогических работников к практической работе.

Ключевые слова: музыкально-педагогическое образование, обучение английскому языку.

Petko L . Educational and professional aspects of foreign language teaching for students in the system of music-pedagogical training

The article describes the process of foreign language teaching for students of music-pedagogical course in high school in preparation for the practical work of future musical workers and its educative aspect.

Keywords: music-pedagogical education, learning of English language.

УДК 37.013:[303.833.5:7]

*Ольга Просіна,
канд. пед. наук, зав. кафедри управління освітою Луганського ОІППО*

ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА

У статті визначено проблеми художньо-педагогічної інтерпретації творів мистецтва. Розкрито методичні рекомендації Франсуази Барб-Галль щодо формування в дітей навичок інтерпретації картин.

Ключові слова: мистецтво, художньо-педагогічна інтерпретація, аналіз картин.

Постановка проблеми. Завдяки розвитку наукового знання у свідомості сучасної людини світ розподіляється на безліч компонентів, тому одним із найважливіших завдань мистецтва є збереження цілісності особистості, культури, життєвого досвіду людства. Мистецтво відтворює, моделює та дублює різні форми й види людської діяльності. Воно сприяє формуванню та глибшому розумінню, усвідомленню цілісної ідеї світобудови.

У Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах зазначено, що мистецтво має унікальні можливості впливу на людину, тому художньо-естетичне виховання потрібно розглядати не лише як процес набуття художніх знань і вмінь, а, насамперед, як універсальний засіб особистісного розвитку школярів на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних естетичних потреб та інтересів. Перед учителем стає завдання – в процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва й практичної художньо-творчої діяльності формувати в учнів особистісно-цінніс-

не ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати естетичну свідомість, загальнокультурну й художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні [2].

Тож одним із ключових умінь є здатність школярів до художньо-інтерпретаційної діяльності, що допоможе реалізувати основні навчально-виховні завдання та забезпечити формування художньої культури учнів. Достатній рівень сформованості компетентності у сфері мистецької освіти дає змогу школярам краще розуміти художні твори, самостійно інтерпретувати їх, здійснювати художньо-творчу діяльність.

Аналіз стану викладання мистецьких предметів у школі дає підстави констатувати необхідність концептуального перегляду та оновлення поглядів на проблему інтерпретації творів мистецтва на уроках художньо-естетичного циклу. Актуальність проблеми дослідження підсилюється ще й тим, що в поширеній практиці шкільної мистецької освіти інтерпретація твору зазвичай замінюється його аналізом, тобто розбором і виявленням ав-